

Postbus 55
8200 AB Lelystad

Telefoon
(0320)-265265

Fax
(0320)-265260

E-mail
provincie@Flevoland.nl

Website
www.flevoland.nl

SwifterwinT bv en Nuon Wind Development bv
De heer H. Rijntalder
Welbergweg 49
7556 PE HENGELO OV

Bijlagen Uw kenmerk

Ons kenmerk
2326940

Wet natuurbescherming: ontwerponteffering voor het doden van vleermuizen en vogels in verband met het realiseren en exploiteren van Windplan Blauw

Geachte heer Rijntalder,

Op 22 februari 2018 hebben wij uw aanvraag voor een ontheffing, in het kader van de Wet natuurbescherming ontvangen voor het doden van vogels en vleermuizen als gevolg van het realiseren en exploiteren van 61 windmolens ten noorden van Lelystad (Windplan Blauw) inclusief de bijbehorende bijlagen. De aanvraag is aangevuld op 30 mei en 6 november 2018 en 17 januari 2019.

Wij hebben uw aanvraag beoordeeld op basis van de in artikel 3.3 en 3.8 van de Wet natuurbescherming genoemde voorwaarden en criteria, op grond waarvan een ontheffing kan worden verleend.

Deze beoordeling heeft ertoe geleid dat wij hebben besloten de door u aangevraagde ontheffing te verlenen. Hierbij treft u ons ontwerpbesluit aan.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Flevoland,
de secretaris,

de voorzitter,

Mr. drs T. van der Wal

L. Verboek

Ontwerpbesluit van GEDEPUTEERDE STATEN van Flevoland op een verzoek voor een ontheffing op grond van artikel 3.1 en 3.5 Wet natuurbescherming

Inhoudsopgave

- A. Besluit
 - B. Onderwerp aanvraag
 - C. Wettelijk kader Wet natuurbescherming
 - D. Beleid Provincie Flevoland
 - E. Procedure
 - F. Inhoudelijk beoordeling
 - G. Zienswijze
 - H. Ondertekening
- Bijlage 1: kaart Windplan Blauw

A. Besluit

Gedeputeerde Staten van Flevoland hebben besloten op grond van artikel 3.3 en 3.8 Wet natuurbescherming, overwegende dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat en dat door Windplan Blauw geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de 86 vogelsoorten genoemd in tabel 1, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de rosse vleermuis en de tweekleurige vleermuis aan SwifterwinT bv en Nuon Wind Development bv een ontwerpontheffing te verlenen van artikel 3.1 lid 1 en artikel 3.5 lid 1, voor het onbedoeld doden van deze soorten in verband met de realisatie en exploitatie van 61 windmolens (Windplan Blauw) ten noordoosten van Lelystad.

Aan deze ontwerpontheffing worden de volgende voorwaarden verbonden:

Algemene voorwaarden

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
2. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met provincie Flevoland (via wetnatuurbescherming@flevoland.nl en handhaving@ofgv.nl) indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.
4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.

Specifieke voorwaarden

5. Deze ontheffing staat op naam van SwifterwinT b.v. en Nuon Wind Development b.v. of diens rechtsopvolger. Contactpersoon namens de aanvragers is mevrouw T. Adriaanse (tamara.adriaanse@nuon.com, telnr 0900-0808). Wijzigingen van contactpersoon kunnen door middel van een melding aan ons worden doorgegeven via wetnatuurbescherming@flevoland.nl en handhaving@ofgv.nl.
6. Voor de windmolens op het land is de dubbeldraaiperiode beperkt tot een half jaar per lijn. Voor de windmolens in het IJsselmeer geldt geen dubbeldraaiperiode, bestaande windmolens worden buiten gebruik gesteld alvorens nieuwe windmolens in gebruik worden genomen.
7. De rode (bestaande) windmolens (zie bijlage 1) die niet op een locatie van een toekomstige lijn staan zijn gekoppeld aan de (nieuw te bouwen) lijnen van de Klokbekertocht en de Rivierduintocht. Binnen een half jaar nadat de windmolens van de lijnen Klokbekertocht en Rivierduintocht in gebruik zijn genomen moeten de rode windmolens zijn verwijderd.

8. Het ongeschikt maken van terreinen voor broedvogels mag slechts worden uitgevoerd in de periode september t/m februari of niet eerder dan nadat door een ter zake deskundige vooraf in het veld een controle is uitgevoerd, en is vastgesteld dat zich geen broedende vogels op het terrein bevinden. Indien er geen broedende vogels worden aangetroffen, dienen maaiwerkzaamheden uiterlijk 2 dagen na deze veldcontrole te zijn gestart. Zo niet, dient opnieuw een veldcontrole plaats te vinden door een ter zake deskundige met een 2 dagen termijn waarbinnen gestart moet worden met werkzaamheden. Gedurende werkzaamheden in de periode maart t/m augustus dienen vogelwerende middelen te worden toegepast op voor de bouw gereedgemaakte terreinen.
9. Van elke veldcontrole ontvangt de omgevingsdienst via handhaving@ofgv.nl de bevindingen zo snel mogelijk maar in ieder geval binnen een dag na de controle.
10. Er zal nader onderzoek worden uitgevoerd conform de aanvraag naar voorkomen van de tweekleurige vleermuis in het plangebied van Windplan Blauw. Binnen een jaar na het van kracht worden van de ontheffing en voorafgaand aan de start van de exploitatie zal hiertoe een monitoringsplan ter beoordeling aan GS worden aangeboden.
11. Bij de twee windmolens langs het Swifterbos (RD03 en RD04) wordt gedurende 3 jaar na ingebruikname van het windpark (en na de dubbeldraaiperiode) monitoring uitgevoerd naar vleermuisslachtoffers en activiteit. Tenminste een straal van 50 meter rond de windturbines wordt hierbij onderzocht door een vleermuisdeskundige. Uitvoering vindt plaats conform een goed te keuren monitoringsplan, binnen een jaar na het van kracht worden van deze ontheffing (en voor exploitatie) wordt een monitoringsplan ter goedkeuring aan GS aangeboden. Alle gevonden slachtoffers (zowel vogels als vleermuizen) worden meegenomen in de rapportage. In de rapportage van de monitoring moet worden ingegaan op activiteit en verschillen tussen de gevonden aantallen vleermuisslachtoffers en de berekende aantallen. Jaarlijks wordt voor 31 december gerapporteerd. Na afloop van de monitoring (gedurende drie nazomerperiodes na ingebruikname) volgt een evaluatie en een evaluatierapport om te bepalen of een stilstandvoorziening in deze windturbines nodig is. Onderdeel van het evaluatierapport is een afweging op basis van de monitoringsresultaten ten aanzien van aanvullende maatregelen die redelijkerwijs genomen kunnen worden om het aantal slachtoffers te reduceren. Het evaluatierapport wordt ter beoordeling aan GS Flevoland voorgelegd. De windturbines RD03 en RD04 dienen te worden stilgezet indien zulks uit monitoring nodig blijkt en GS hiermee instemmen.
12. Om vleermuisslachtoffers in de dubbeldraaiperiode te beperken wordt er in de dubbeldraaiperiode bij drie windmolens een stilstandvoorziening toegepast. Dit betreft drie windmolens nabij het Swifterbos, turbines RD03, RD04 en RD05.
13. Indien windmolens van een stilstandvoorziening moeten worden voorzien dan geldt het volgende: De stilstandvoorziening geldt in de periode dat de vleermuizen actief zijn, te weten 15 juli tot 10 oktober, en onder de volgende omstandigheden:
 - bij temperaturen boven de 10 °C,
 - bij windsnelheden kleiner dan 5,5 m/s op ashoogte
 - en bij droog weer.In genoemde periode, onder genoemde omstandigheden is een stilstandvoorziening van toepassing van zonsondergang tot zonsopkomst. Beneden de 5,5 m/s (windsnelheid gemeten op ashoogte) dienen de rotorbladen van de windturbines niet sneller te draaien dan 1 rpm. Dit betekent een verhoging van de startwindsnelheid naar 5,5 m/s en het voorkomen dat de rotorbladen gedurende vrijloop sneller bewegen dan 1 rpm.
14. Conform de aanvraag vindt gedurende drie jaar na ingebruikname van het windpark monitoring ten behoeve van de windturbines op land plaats naar het voorkomen, het gebiedsgebruik en de aantallen aanvaringsslachtoffers ten gevolge van de windturbines onder trekvogels en lokale vogels in het plangebied. Hiertoe wordt een monitoringsplan ter goedkeuring ingediend binnen een jaar na het van kracht worden van de ontheffing en uiterlijk 3 maanden voor aanvang van de exploitatie. In het monitoringsplan wordt tenminste ingegaan op de wijze waarop monitoring plaats vindt van:
 - het gebruik van het plangebied door trekvogels en lokale vogels,

- de aantallen trekvogels en lokale vogels die voorkomen voor in het plangebied,
- de aantallen en soorten aanvaringsslachtoffers.

Jaarlijks wordt voor 31 december een verslag van de monitoringsresultaten ingediend bij de provincie. Vier maanden na afronding van de volledige monitoring dient een eindrapport ter beoordeling aan GS voorgelegd. Het eindrapport beschrijft minimaal:

- Een samenvatting van de monitoringsresultaten,
- Een analyse van een vergelijk van de monitoringsresultaten ten opzichte van de verwachting uit de effectbeoordeling bij de aanvraag,
- In geval van een hogere dan verwachte sterfte en/of andere soorten die als aanvaringsslachtoffers zijn gevonden een beoordeling van het effect op de gunstige staat van instandhouding van de gewijzigde inzichten,
- Een afweging op basis van de monitoringsresultaten ten aanzien van aanvullende maatregelen die redelijkerwijs genomen kunnen worden om het aantal slachtoffers te reduceren, hierbij wordt een kosten/batenanalyse betrokken.

Als uit het eindrapport blijkt dat aanvaringsslachtoffers moeten worden beperkt dan kunnen GS besluiten stilstand op te leggen mits uit een kosten-batenanalyse blijkt dat dit middel ook proportioneel kan worden ingezet. In het eindrapport kunnen ook andere mitigerende maatregelen worden opgenomen.

15. Er wordt conform de aanvraag een akkervogelprogramma opgezet. Voorafgaand aan de exploitatie van het windpark zal hiertoe een plan ter beoordeling aan GS worden aangeboden.
16. Mocht blijken dat er meer aanvaringsslachtoffers vallen dan eerder berekend in de aanvraag of andere aanvaringsslachtoffers worden aangetroffen dan vermeld in de aanvraag dan is het onder de voorwaarden van art. 5.4 Wnb, mogelijk de voorschriften van de vergunning aan te passen.
17. Deze ontwerpontheffing wordt verleend voor een exploitatieperiode van 25 jaar die uiterlijk start op 1 januari 2025 en in elk geval eindigt op 1 januari 2050. In de bouwfase hieraan voorafgaand worden de lijnen met windmolens een voor een in werking gesteld.

B. Onderwerp aanvraag

Op 22 februari 2018 hebben wij uw aanvraag voor een ontheffing, in het kader van de Wet natuurbescherming ontvangen voor het doden van vogels en vleermuizen als gevolg van het realiseren en exploiteren van 61 windmolens ten noorden van Lelystad (Windplan Blauw) inclusief de bijbehorende bijlagen. Tevens zullen de bestaande windmolens worden gesaneerd. De aanvraag is aangevuld op 30 mei en 6 november 2018 en januari 2019. Bij de aanvraag horen de volgende bijlagen en aanvullingen: een toelichting op de aanvraag, aanvraagformulier, een machtiging, plattegrond windturbines, Notitie aanvaringsslachtoffers vogels in Windplan Blauw, Notitie effecten vleermuizen in Windplan Blauw, Natuurtoets deelrapport 2: Windplan Blauw en effecten op natuur, Effecten van basisalternatief en varianten voorkeursalternatief MER, Veldonderzoek 2016-2017: Vleermuizen en vogels in en rond Windplan Blauw, Saneringsplan Windplan Blauw, Veldwerk nesten en vleren Swifterbos.

C. Wettelijk kader Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming (hierna Wnb) is het nationale wettelijke kader voor de soortenbescherming van in Nederland in het wild levende planten en dieren. De Wnb geeft algemene beschermingsmaatregelen met de zorgplicht (artikel 1.11) en de actieve soortenbescherming (artikel 1.12).

Artikel 1.3 lid 1 luidt: Ingeval Gedeputeerde Staten ingevolge het bepaalde bij of krachtens deze wet bevoegd zijn tot het nemen van een besluit met betrekking tot projecten of handelingen, zijn, tenzij anders bepaald, bevoegd Gedeputeerde Staten van de provincie waar het project of de handeling wordt gerealiseerd, onderscheidenlijk verricht. Gedeputeerde Staten van Flevoland zijn gezien artikel 1.3 lid 1 van de Wet natuurbescherming het bevoegd gezag voor de onderhavige handeling.

In hoofdstuk 3: soorten, worden drie beschermingsregimes aangegeven: de Vogelrichtlijn (artikel 3.1 tot en met 3.4), de Habitatrichtlijn (artikel 3.5 tot en met 3.9) en de andere soorten (artikel 3.10 tot en met 3.11).

De soort waarvoor ontheffing is aangevraagd van de in de Wnb genoemde verboden, valt onder het beschermingsregime van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.

Vogels

Hiervoor gelden de volgende verboden:

- opzettelijk doden of vangen (art 3.1, lid 1),
- opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of beschadigen, of nesten van vogels weg nemen (artikel 3.1 lid 2),
- eieren rapen en deze onder zich hebben (art. 3.1, lid 3)
- opzettelijk storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding. (art. 3.1 lid 4 en 5).

GS kunnen op basis van art. 3.3 Wnb ontheffing verlenen, indien is voldaan aan de volgende voorwaarden:

- er is geen andere bevredigende oplossing voor handen;
- zij is nodig:
 - in verband met de volksgezondheid of de openbare veiligheid,
 - in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer,
 - ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren,
 - ter bescherming van flora en fauna,
 - voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
 - om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan,
- de maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort.

Habitatrichtlijn

Hiervoor gelden de volgende verboden:

- opzettelijk doden of vangen (art 3.5, lid 1),
- opzettelijk verstoren, (art. 3.5 lid 2).
- eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid van artikel 3.5 Wnb in de natuur opzettelijk vernielen of rapen (art. 3.5 lid 3),
- voortplantingsplaatsen of rustplaatsen beschadigen of vernielen (art. 3.5, lid 4)
- opzettelijk planten plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen. (art.3.5 lid 5)

GS kunnen op basis van art. 3.8 Wnb ontheffing verlenen, indien is voldaan aan de volgende voorwaarden:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- zij is nodig:
 - in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats,
 - ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom,
 - in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid, of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten,

- o voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten, of
- o om onder strikt gecontroleerde omstandigheden op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich hebben.
- o er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

D. Beleidsuitgangspunten Provincie Flevoland

Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Flevoland 2016

In de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Flevoland 2016 zijn door Provinciale Staten regels gesteld ter invulling van de taken die de Provincie Flevoland heeft voortvloeiende uit de Wet natuurbescherming.

Beleidsregels uitvoering Wet natuurbescherming Flevoland 2016

De beleidsuitgangspunten voor het verlenen van ontheffingen van de Wet natuurbescherming zijn opgenomen in de Beleidsregels Wet natuurbescherming.

E. Procedure

In artikel 9b, eerste lid, aanhef en onder a, van de Elektriciteitswet 1998 is bepaald dat op de besluitvorming voor dit project de rijkscoördinatierегeling als bedoeld in artikel 3.35 van de Wet ruimtelijke ordening van toepassing is. Dat wil in dit geval zeggen dat de besluiten die nodig zijn voor Windplan Blauw gezamenlijk worden voorbereid, waarbij deze procedure wordt gecoördineerd door de minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK). Daarbij doorlopen de besluiten, op grond van artikel 3.31, derde lid, in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wro, de uniforme openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht met toepassing van de bijzondere regels in artikel 3.31, derde lid, in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wro.

Dit besluit is één van de besluiten die nodig zijn voor Windplan Blauw. Daarom is ook op dit besluit de rijkscoördinatierегeling van toepassing.

De minister van EZK heeft een gecoördineerde voorbereiding van de besluiten voor Windplan Blauw bevorderd. In fase 1 van de besluitvorming is een besluit genomen over het inpassingsplan, een omgevingsvergunning, een watervergunningen en een natuurvergunning. Onderhavig besluit valt onder fase 2 van de besluitvorming en zal gepubliceerd worden in de Staatscourant alsmede in enkele huis-aan-huisbladen.

Op grond van artikel 3.32 in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wet ruimtelijke ordening worden dit besluit en de andere besluiten gelijktijdig door de minister van EZK bekendgemaakt. Tevens doet de minister van EZK daarvan mededeling in de Staatscourant, enkele huis-aan-huisbladen en langs elektronische weg. Eerdere insprekers en grondeigenaren en beperkt gerechtigden op die gronden worden persoonlijk geïnformeerd.

F. Inhoudelijke beoordeling

De beoordeling van de aanvraag en de bijbehorende belangenafweging vindt plaats in 4 stappen:

1. Andere bevredigende oplossing;
2. Het wettelijk belang;
3. Toetsing aan de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soort(en);

4. Mitigerende of andere maatregelen die de effecten beperken;

Ad. stap 1: Andere bevredigende oplossing

Alternatieve energie

Volgens het rijksbeleid zijn de belangrijkste vormen van hernieuwbare energie in Nederland windenergie, zonne-energie, bio-energie en aardwarmte. Een kleine rol spelen waterkracht, omgevingswarmte (warmtepompen in woningen) en energie uit potentieel verschil zoet-zout (osmose-energie of 'blue energy'). Hoewel grijze energie uit fossiele energiebronnen in de komende decennia nodig blijft, zal hernieuwbare energie een steeds groter onderdeel gaan uitmaken van de energiemix. Vier duurzame energiebronnen leveren daarbij de belangrijkste bijdrage voor Nederland: bio-energie, zonne-energie (met name elektriciteit uit zon-PV, dit zijn fotovoltaïsche zonnepanelen) wind op land en wind op zee. Bio-energie levert een belangrijk bijdrage aan de energievoorziening maar er bestaat grote onenigheid tussen het wel of niet labelen van bio-energie (bijvoorbeeld het bijstoken van biomassa) als een hernieuwbare energievorm. Voor bijvoorbeeld de grootschalige omzet van biomassa in brandstoffen komt een deel (ongeveer de helft) van de koolstof uit de biomassa niet in het eindproduct terecht en zal deze CO₂ in de atmosfeer komen. Voorlopig wordt daarom met name ingezet op wind op land met zon-PV en wind op zee.

De realisatie van windenergie in plaats zon-PV is met name interessant vanuit het oogpunt van het geringe ruimtebeslag aan vierkante meters en het multifunctionele gebruik van de ruimte. Een windmolen van 3 MW levert per jaar zes tot wel ruim tien miljoen kWh aan elektriciteit op (afhankelijk of het om een landinwaartse of kustlocatie gaat). Met één zo'n turbine kan dus voor gemiddeld 2.400 huishoudens elektriciteit worden opgewekt. Wil je voor 2.400 huishoudens elektriciteit opwekken met zon-PV dan heb je een (dak)oppervlak nodig van 60.000 m². Dit komt overeen met het oppervlak van circa 12 voetbalvelden.

Op een gunstige locatie kan een goed georiënteerd zonnepark, met 1 MWp opgesteld vermogen, circa 875.000 kWh (uitgaande van een specifiek vermogen in Nederland van 875 kWh/kWp) per jaar opwekken. 1 MW windenergie wekt dus circa 3 tot 4 maal meer elektriciteit op dan zonne-energie. Daarnaast kan het gebied rondom een windturbine bijvoorbeeld gebruikt (blijven) worden als landbouw en/of industriegebied. Kortom, uit het oogpunt van ruimtegebruik valt windenergie gunstiger uit ten opzichte van zonne-energie.

Windenergie kan zowel op land als op zee worden opgewekt (onshore of offshore). Het opwekken van wind op zee heeft als voordeel dat het aantal uren wind en de gemiddelde windsnelheid hoger liggen dan op land. Het nadeel van offshore windenergie is dat er een grote afstand moet worden afgelegd om een aansluiting op het hoogspanningsnet te maken.

Het Rijk heeft zowel voor windenergie op land als voor windenergie op zee een doelstelling geformuleerd. In het Energieakkoord (2013) is het volgende besloten:

- 6.000 MW Windenergie op land in 2020;
- 4.500 MW windenergie op zee in 2023;

Voor de periode na 2020/2023 wordt een verdere doorgroei voor windenergie op zee voorzien. Hiervoor zijn nog geen kwantitatieve doelstellingen vastgesteld.

Het onderhavige initiatief ziet niet toe op windenergie op zee. Er geldt dat voor windenergie op zee een separate doelstelling geldt. Windenergie op zee is derhalve geen redelijk alternatief aangezien dit ook is vereist om de ambitieuze, maar noodzakelijke, doelstellingen van 2020 en 2023 te halen.

Geconcludeerd kan worden dat windenergie op land een belangrijk aandeel heeft in het behalen van de Europese taakstelling op het gebied van duurzame energie en CO₂-reductie en dat andere alternatieve vormen van energie hiervoor geen alternatief zijn. Belangrijk daarbij is ook dat de doel- en taakstellingen op het gebied van duurzame energie hoog zijn, 14% in 2020, 16% in 2023 en richting 2030 en 2050 doelstellingen gericht op 49% respectievelijk 95% reductie van CO₂ ten opzichte van 1990. Dit terwijl het huidige aandeel aan duurzame energie beperkt is (circa 6%). Dit

betekent dat niet alleen windenergie nodig is maar alle vormen van energie en dat alle geschikte locaties benut dienen te worden.

Er is een energiemix nodig waarbij alle vormen van duurzame energie, en windenergie in het bijzonder, een steeds belangrijker aandeel zal krijgen. Onderhavig initiatief voorziet daarom in een onmisbare bijdrage aan het behalen van een dergelijke duurzame energiemix.

Alternatieve locaties

Het plaatsen van windturbines zal in Nederland op alle locaties leiden tot verstoring, doden en/of verwonden van beschermde diersoorten (veelal vogels en/of vleermuizen) gezien het brede voorkomen van soorten, aangezien er geen locaties zijn waar geen soorten voorkomen. Locaties kennen wel variatie in aanwezigheid van soorten waardoor per locatie andere soorten risico lopen in aanvaring te komen met een windturbine. Daarnaast kan er worden gesteld dat andere alternatieve locaties (zowel op een geografisch schaalniveau, als op inrichtingsniveau) ook effecten op natuurwaarden hebben en er dus geen locaties zijn waarbij er geen effecten optreden.

Het Rijk heeft in de Structuurvisie Ruimte en Infrastructuur (SVIR, 2011) gebieden op land aangewezen die zij kansrijk acht voor grootschalige windenergie. De gebieden zijn aangewezen op basis van landschappelijke en natuurlijke kenmerken, in combinatie met de heersende gemiddelde windsnelheid en de dichtheid van woningen. Heel Flevoland en het IJsselmeer zijn in de SVIR aangewezen als zoekgebied. In de Structuurvisie Windenergie op Land [SWOL] (2014) is de SVIR verder uitgewerkt en is aangegeven hoeveel de provincie Flevoland moet bijdragen aan de nationale opgave voor windenergie. De provincie Flevoland heeft samen met de gemeenten Lelystad, Dronten en Zeewolde in het Regioplan Windenergie Zuidelijk en Oostelijk Flevoland (vastgesteld 2016, hierna Regioplan) beschreven hoe zij aan deze provinciale invulling van de SWOL gaan voldoen. In het Regioplan zijn Zuidelijk en Oostelijk Flevoland verdeeld in vier projectgebieden, waarvan Windplan Blauw er één is. Samengevat kan worden gesteld dat de locatiekeuze van Windplan Blauw volgt uit het opnemen van deze locatie in de SWOL in het geldende Rijksbeleid. Voor het Regioplan is een MER opgesteld waarin op gestructureerde wijze de verschillende alternatieven van plaatsingszones (de zones waarin de turbines komen te staan) van Windplan Blauw zijn onderzocht. Bij de keuze voor de uiteindelijke locaties van de plaatsingszones zijn natuur-, milieu- en landschappelijke waarden meegewogen.

Op basis van voorgenoemde redenen wordt geconcludeerd dat er geen reden is om aan te nemen dat er realistische alternatieven beschikbaar zijn voor het project met aanmerkelijke voordelen, of dat het project aanmerkelijk nadelen kent ten opzichte van alternatieven, vanuit het oogpunt van het optreden van aanvaringslachtoffers onder vogels of vleermuizen en de effecten op de gunstige staat van instandhouding als gevolg hiervan.

Alternatieve inrichting

De inrichting van het initiatief, de positionering van de windturbines, is het resultaat van het plan-m.e.r. dat is doorlopen voor het door provincie en gemeenten vastgestelde Regioplan Windenergie in Zuidelijk en Oostelijk Flevoland en het m.e.r. dat is doorlopen voor het Rijksinpassingsplan Windpark Blauw. Verschillende opstellingen en uitvoeringen zijn onderzocht.

In het achtergronddocument ecologie van het MER voor windplan Blauw is te zien dat verschillende opstellingen zijn onderzocht. Hieruit volgt dat er een beperkt getalsmatig verschil is in het aantal slachtoffers dat is te verwachten maar dat de ordegrootte vergelijkbaar is. Naar aanleiding van bezwaren van bewoners met betrekking tot twee windturbines in het Swifterbos is de opstelling van het initiatief aangepast door deze turbines buiten het bos de positioneren. Dat leidt ertoe dat het te verwachten aantal slachtoffers onder vleermuizen per turbine voor deze turbines lager is. Voorgaande betekent samengevat dat andere opstellingsvarianten zullen leiden tot vergelijkbare effecten op de soorten waarvoor nu een ontheffing wordt aangevraagd. Er is dan ook geen aanleiding om voor een andere opstelling te kiezen. Daarbij kan betrokken worden dat alle bestaande windturbines verwijderd worden in het plangebied van windpark Blauw. Deze maatregelen leiden er verder toe dat er geen toename is van het aantal aanvaringslachtoffers ten opzichte van de huidige situatie.

Ad. stap 2: Het wettelijk belang

Een verhoging van de uitstoot van broeikasgassen kan leiden tot klimaatverandering. Deze broeikasgassen komen ook vrij bij de productie van energie uit fossiele brandstoffen. Doordat de gevolgen van een klimaatverandering een effect kunnen hebben op de openbare veiligheid, flora en fauna, volksgezondheid en de economie zijn er Internationale, Europese, Nationale en lokale afspraken gemaakt om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren. Het vermijden en dus beperken van de uitstoot van broeikasgassen kan een bijdrage leveren aan de eerdergenoemde invloeden en kan daarmee het belang dienen van volksgezondheid, flora en fauna, openbare veiligheid. Dit wordt in de onderstaande paragrafen nader toegelicht.

Oorzaak

Door menselijke activiteit (uitstoot van broeikasgassen) treden veranderingen op in het klimaat en het klimaatsysteem. Deze veranderingen wordt op dit moment waargenomen in bijvoorbeeld een stijging van de gemiddelde temperatuur op aarde en de hierdoor volgende stijging van de zeespiegel. Deze uitspraak wordt ondersteund door het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).

Effecten van klimaatverandering

De effecten van klimaatverandering zijn niet op mondiale aard te generaliseren. Dit komt doordat de effecten per regio variëren, aangezien de gevoeligheid voor klimaatverandering verschilt per regio. Dit komt door het feit dat het klimaat een complex systeem is met veel terugkoppelingsmechanismen. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft in 2012 wel een onderzoek gedaan naar de mogelijke effecten van klimaatverandering in Nederland. De conclusie was dat klimaatverandering een effect kan hebben op:

- Openbare veiligheid en waterhuishouding: Zeespiegelstijging met risico op overstroming, toename piekafvoer, verzilting, zoetwatervoorziening;
- Flora en fauna: Afname & mogelijke verdwijning van soorten in Nederland, verdere toename van nieuwe soorten waarbij het effect op het ecosysteem niet bekend is;
- Voedselproductie: Verandering in productieomstandigheden, frequentere schade door meer extremen in het weer;
- Volksgezondheid: Frequenter voorkomen van extreme weeromstandigheden, risico overstroming, mogelijke verandering van aanwezigheid infectieziektes.

Het treffen van maatregelen, zoals de realisatie van windturbines, ten behoeve van het beperken van klimaatverandering is dan ook in het belang van deze thema's.

Economisch belang

Klimaatverandering heeft ook een invloed op de economie. De gevolgen tasten namelijk het economisch functioneren van de maatschappij, dat is gebaseerd op de huidige omstandigheden, aan. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld:

- Potentiele economische schade door overstromingen;
- Economische schade in de landbouw door verzilting, weersextremen en beperkte zoetwatervoorzieningen;
- Bedreiging van de energievoorzieningszekerheid door een beperking van de beschikbaarheid van koelwater en de mogelijkheden om koelwater te lozen;
- Afhankelijkheid fossiele brandstoffen.

In 2016 was in Nederland het aandeel duurzame energie in het totale energieverbruik 6%. Hieruit volgt dat Nederland voor een groot gedeelte afhankelijk is van fossiele brandstoffen. Een toenemend prijsniveau van fossiele brandstoffen heeft een negatieve invloed op het algehele functioneren van de economie. Door een verhoogd prijsniveau kan bijvoorbeeld de concurrentiepositie van de Nederlandse economie in gevaar komen. Verder zijn duurzame energiebronnen en de investeringen die daarmee gepaard gaan een stimulans voor werkgelegenheid en economische groei. Hiermee heeft de realisatie van dit project ook een economisch belang.

Openbare veiligheid

Risico's in de energievoorziening doet afbreuk aan de openbare veiligheid vanwege het fundamentele belang dat energie heeft in de huidige maatschappij. Het functioneren van de maatschappij is op dit moment afhankelijk van een stabiele energievoorziening en in de huidige situatie is Europa afhankelijk voor een stabiele energievoorziening van fossiele bronnen die geïmporteerd worden.

Onderbrekingen in toevoer of het toenemen van kosten van fossiele brandstof hebben een invloed op de openbare veiligheid. Duurzame energie zorgt voor een reductie in afhankelijkheid van fossiele bronnen en politieke instabiele regio's en dient hiermee het belang van de openbare veiligheid.

Verbeteren luchtkwaliteit

Tijdens het opwekken van elektriciteit uit fossiele brandstoffen komen emissies met luchtverontreinigende stoffen vrij, zoals NOx verbindingen en fijn stof. De opwekking van duurzame energie vindt plaats zonder uitstoot van luchtverontreinigende stoffen (behoudens de inzet van biomassa). Emissies kunnen schadelijk zijn voor de volksgezondheid. Uitbreiding van duurzame energie leidt, indien gesteund door overig beleid, uiteindelijk tot vervanging van de opwekking met behulp van fossiele energie waarmee emissies van luchtverontreinigende stoffen worden voorkomen en de schade aan de volksgezondheid wordt beperkt.

Conclusie

De opwekking van duurzame energie met behulp van windturbines in het algemeen en de ontwikkeling van Windplan Blauw in het bijzonder levert een bijdrage aan het beperken van klimaatverandering en luchtverontreiniging en het vergroten van de voorzieningszekerheid. Daarmee zijn de belangen gediend die in de inleiding zijn opgesomd: het belang van volksgezondheid, flora en fauna, openbare veiligheid en dwingende redenen van groot openbaar belang waaronder redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Ad. stap 3: Toetsing aan de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soort(en)

Vogels

Uit het ecologische onderzoek bij de aanvraag blijkt dat er alleen negatieve effecten optreden op de soorten als gevolg van aanvaringen met de windturbines tijdens de exploitatiefase. Slachtoffers worden verwacht bij 86 vogelsoorten. Voor deze 86 soorten wordt ontheffing aangevraagd (Tabel 1). Voor elk van deze 86 vogelsoorten is de sterfte als gevolg van aanvaringen bij de huidige windturbines even groot of groter dan in de eindsituatie van Windplan Blauw. Dit betekent dat in de eindsituatie volgens de aanvraag voor geen enkele soort sprake is van een toename van de sterfte ten opzichte van de huidige situatie.

Tabel 1 Vogelsoorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd voor Windplan Blauw

Vogelsoort			
blauwe reiger	houdduif	graspieper	keep
brandgans	gierzwaluw	merel	groenling
kolgans	gaai	kramsvogel	putter
smient	kauw	zanglijster	sijs
tafeleend	goudhaan	koperwiek	kneu
bruine kiekendief	pimpelmees	grote lijster	rietgors
sperwer	koolmees	grauwe vliegenvanger	knobbelzwaan
buizerd	veldleeuwerik	roodborst	toendrarietgans
torenavalk	oeverzwaluw	nachtegaal	grauwe gans
waterral	boerenzwaluw	zwarte roodstaart	kuifeend
waterhoen	huiszwaluw	gekraagde roodstaart	krakeend
meerkoet	tijftjaf	roodborsttapuit	wilde eend
kleine plevier	fitis	tapuit	aalscholver
watersnip	grasmus	bonte vliegenvanger	scholekster
houtsnip	tuinfluiter	heggenmus	kievit
wulp	zwartkop	ringmus	goudplevier
oeverloper	sprinkhaanzanger	gele kwikstaart	kokmeeuw
tureluur	bosrietzanger	noordse kwikstaart	stormmeeuw
kleine mantelmeeuw	kleine karekiet	witte kwikstaart	zwarte kraai
zilvermeeuw	rietzanger	boompieper	Fuut
holenduif	spreeuw	vink	Brilduiker
Grote zaagbek		Visdief	

Ter beoordeling van het effect van het aantal aanvaringslachtoffers op de gunstige staat van instandhouding (GSI) van de populatie van iedere soort, is 1% van de gemiddelde jaarlijkse natuurlijke sterfte van de populatie (1%-mortaliteitsnorm) toegepast als een eerste 'grove zeef' (Steunpunt Natura 2000, 2010). Wanneer de voorspelde sterfte onder deze 1%-mortaliteitsnorm blijft kan een effect op de GSI van de betreffende populatie met zekerheid uitgesloten worden. Wanneer de voorspelde sterfte de 1%-mortaliteitsnorm overschrijdt dient nader beoordeeld te worden of er sprake kan zijn van een effect op de GSI van de populatie. Bij de beoordeling is tevens rekening gehouden met de huidige staat van instandhouding van deze populaties.

De meerderheid (69) van de 86 soorten waarvoor aanvaringslachtoffers in Windplan Blauw worden voorzien, betreft soorten die hoofdzakelijk tijdens seizoenstrek (flyway-populaties) slachtoffer kunnen worden. Gedurende zowel de dubbeldraaiperiode (de periode waar de meeste slachtoffers vallen, doordat vogels zowel door bestaande turbines als door nieuwe turbines getroffen kunnen worden) en de eindfase is er geen sprake van een additionele sterfte (netto toename) die groter is dan de 1%-mortaliteitsnorm van de betreffende populatie. Dit geldt voor alle betrokken vogels in seizoenstrek. Windplan Blauw heeft volgens de aanvraag noch in de dubbeldraaiperiode noch in de eindsituatie een effect op de gunstige staat van instandhouding voor de betrokken vogelsoorten op seizoenstrek.

Voor wat betreft de soorten die een binding hebben met het plangebied is sprake van 17 soorten die voornamelijk buiten het broedseizoen een duidelijke binding met het plangebied hebben, is de herkomst van de vogels in de meeste gevallen niet te bepalen. Het betreft vogels die in een bepaalde periode van het jaar in het plangebied of de directe omgeving verblijven en buiten het plangebied broeden. Deze populaties strekken zich tot ver buiten Nederland uit. Het betreft: fuut, knobbelzwaan, toendrarietgans, grauwe gans, kuifeend, krakeend, wilde eend, brilduiker, grote zaagbek, aalscholver, scholekster, kievit, goudplevier, kokmeeuw, stormmeeuw visdief, zwarte kraai. Binnen Nederland hebben de desbetreffende soorten vaak een min of meer continue verspreiding (bijvoorbeeld kokmeeuw en grauwe gans, zie de website www.sovon.nl voor kaartmateriaal). De vogels die in een bepaalde periode van de winter een binding met het plangebied hebben zullen op een ander moment in de winter of in het najaar of voorjaar op andere

plekken in Nederland verblijven. De effecten van Windplan Blauw zijn voor de desbetreffende 17 vogelsoorten daarom getoetst aan de landelijke populatie (ipv de flywaypopulatie). Een regionale of lokale populatie is niet duidelijk ecologisch af te bakenen anders dan volgens een bestuurlijk-geografische begrenzing (provincie, gemeente) die per definitie willekeurig is en ecologisch geen betekenis heeft. Voor deze soorten ligt de geschatte of berekende sterfte in Windplan Blauw ook ruim beneden de 1%-mortaliteitsnorm. Dit betekent dat voor alle soorten geldt dat de additionele sterfte veroorzaakt door Windplan Blauw gezien kan worden als een kleine hoeveelheid die volgens de aanvraag niet leidt tot een negatief effect op de GSI van de desbetreffende populatie.

Voor sommige soorten geldt een negatieve trend of slechte staat van instandhouding waarbij ook andere activiteiten tot sterfte kunnen leiden. In de bijlage bij de aanvraag is beoordeeld of de additionele sterfte van het windpark mogelijk kan leiden tot negatieve effecten op de GSI. Dit blijkt voor geen van de soorten het geval.

Begin 2018 is het Alterra rapport "Soorten kwetsbaar voor energie infrastructuur in Nederland" verschenen. In dit rapport wordt ingegaan op de drukfactoren op populaties vogels en hun relatieve invloed. In het rapport (p. 177 e.v.) wordt gerefereerd aan een in EU verband uitgevoerde beoordeling binnen een lijst van ongeveer 400 verschillende drukfactoren op Vogelrichtlijn- en Habitatrictlijnsoorten. De lijst bevat drukfactoren 'groene energieproductie' zoals geothermische energie, zonne-, wind- en getijdenenergie. Maar ook drukfactoren zoals olie- en gaswinning en elektriciteits- en telefoonlijnen maken deel uit van deze lijst. Aan een expertteam van Nederlandse experts is gevraagd om de belangrijkste drukfactoren te scoren voor in Nederland voorkomende VR- en HR-soorten met een wegingsfactor hoog (H), midden (M) en laag (L). H heeft daarbij een gewicht van drie, M van twee en L van één. Een hoge score op een drukfactor geeft aan dat de experts de VR- en HR-soorten hier gevoelig voor achten. De lijst is voor vogels samengesteld uit de lijsten (a) broedvogels gevoelig voor windturbines, (b) broedvogels gevoelig voor hoogspanningslijnen, (c) wintervogels gevoelig voor windturbines, en (d) wintervogels gevoelig voor hoogspanningslijnen. Van de 400 drukfactoren worden alleen de 30 hoogst scorende getoond, op grond van expertscores voor deze 48 vogelsoorten. De belangrijkste drukfactor is de verandering in de waterhuishouding. Druk door windenergieproductie komt op plek 10 van deze lijst van 30 meest scorende drukfactoren.

Nadere overwegingen

Provincie Flevoland begrijpt dat gebruik wordt gemaakt van het ORNIS-criterium. Dit criterium wordt tot nu toe ook door de Raad van State geaccepteerd. GS van Flevoland achten het niet uitgesloten dat zich gedurende de looptijd van de ontheffing ontwikkelingen kunnen voordoen waardoor er aanleiding kan bestaan om, met toepassing van de wettelijke mogelijkheden uit de Wnb (art. 5.4 Wnb), aanvullende voorwaarden aan de ontheffing te verbinden. GS wijzen in dat kader ter informatie op het volgende.

Uit het rapport "Windenergie, trekvogels en mitigatie" (Altenburg & Wymenga, 2018) blijkt dat van de Nederlandse trekvogels die in Afrika ten zuiden van de Sahara overwinteren, 59% een afname vertoont. Het IJsselmeergebied is een bijzonder belangrijk gebied voor trekvogels als stop-over tijdens de trek. Soorten die bij schemering of 's nachts vliegen, zijn waarschijnlijk minder goed in staat turbines te zien en te vermijden (Larsen & Clausen 2002). Risico's variëren ook met weersomstandigheden; regen of mist kan zorgen voor mindere zichtbaarheid en grotere aanvaringsrisico's (Karlsson 1983, Erickson et al. 2001). Bij plotseling verslechterende weersomstandigheden tijdens een goede trekdag is het denkbaar dat veel meer (of andere) slachtoffers vallen dan voorspeld in de aanvraag.

De aanvrager stelt voor om het plangebied te monitoren op gebruik door trekvogels en lokale vogels en te monitoren naar aanvaringslachtoffers. Middels de voorschriften verbonden aan deze ontheffing is deze monitoring verzekerd. Uit monitoring zal ook blijken of de aanvraag voor de juiste soorten is gedaan en of er sprake is van feiten en omstandigheden die aanvullende maatregelen nodig maken. Monitoring van aanvaringslachtoffers onder trekvogels kan bijdragen aan

het onderbouwen van nut en noodzaak van het opleggen van een eventuele stilstandverplichting ter reductie van het aantal vogelslachtoffers. Dit monitoringsplan zal nog door GS moeten worden beoordeeld.

Uit de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State inzake windpark de Slufter (201703006/1/A3) blijkt dat het is toegestaan om aanvullende eisen op te nemen om sterfte te beperken mits deze proportioneel zijn. Aanpassing van de voorschriften van de ontheffing kan aan de orde zijn zonder dat de staat van instandhouding van een soort in het geding komt. Ter informatie wijzen GS er verder op dat art. 5.4 van de Wnb de mogelijkheid biedt om een ontheffing te wijzigen danwel de beperkingen of voorwaarden aan te passen als de omstandigheden ten opzichte van het moment van ontheffingverlening zodanig zijn gewijzigd dat deze onder andere voorwaarden of beperkingen bekend zou zijn verleend indien deze omstandigheden op het moment van ontheffingverlening bekend zijn geweest. De uit te voeren monitoring alsmede landelijke ontwikkelingen (wetgeving, beleid, technische ontwikkelingen en kennis uit andere projecten) kunnen dergelijke omstandigheden opleveren. In het eindrapport van de monitoring zal mede daarom moeten worden ingegaan op de veroorzaakte (gemeten) sterfte en de redelijkheid van het nemen van maatregelen om sterfte te beperken. Deze verplichting is verankerd in de voorschriften van de ontheffing.

Als uit het eindrapport van de monitoring blijkt dat het aantal aanvaringslachtoffers moet worden beperkt dan kunnen, zoals is bepaald in de voorschriften, GS besluiten stilstand op te leggen mits uit een kosten-batenanalyse blijkt dat dit middel ook proportioneel kan worden ingezet. In het eindrapport kunnen ook andere mitigerende maatregelen worden opgenomen. Indien GS aanvullende maatregelen noodzakelijk achten, zal hiervoor een apart besluit door GS worden genomen, op basis van de kennis die dan beschikbaar is. De reeds getroffen maatregelen zullen daarbij in overweging genomen worden. Indien het GS-besluit leidt tot een nieuwe of gewijzigde ontheffing dan zal deze ontheffing ter inzage worden gelegd en kunnen hiertegen afzonderlijk rechtsmiddelen worden aangewend. Indien GS alsdan besluiten tot het verplichten van een stilstandvoorziening, dan zullen GS daarvoor in ieder geval de volgende randvoorwaarden in acht nemen: (i) stilstand ten aanzien van trekvogels zal alleen in de nacht hoeven plaats te vinden, (ii) slechts gedurende nachten waarin zogenaamde 'gestuwde trek' optreedt en (iii) voor maximaal 100 uur per jaar.

Vleermuizen

Ten behoeve van de realisatie van het windpark worden geen bomen gekapt of opstallen gesloopt. Aangezien in het definitieve VKA van Windplan Blauw geen windturbines in bos worden geplaatst is met zekerheid geen sprake van aantasting van verblijfplaatsen van vleermuizen. Veldonderzoek in najaar 2017 en voorjaar 2018 heeft aangetoond dat in de bosrand ter hoogte van de geplande windturbines naast het Swifterbos geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn (Prinsen et al. 2018). Ook effecten van overdraai of turbines die relatief dicht bij dit bos staan zijn dus met zekerheid uitgesloten.

In de aanvraag worden verschillende scenario's beschreven waarvoor het aantal vleermuislachtoffers zijn bepaald. In deze aanvraag worden de aanvaringslachtoffers en effecten op de GSI besproken die ontstaan tijdens de dubbeldraaiperiode en de eindfase. In het plangebied komen vier soorten voor waarvoor aanvaringslachtoffers worden verwacht: de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de rosse vleermuis en de tweekleurige vleermuis. Alleen voor deze soorten zijn daarom de effecten onderzocht. Bij de beoordeling is nagegaan wat het effect is van het toepassen van een stilstandvoorziening gedurende de dubbeldraaiperiode bij de twee turbines die het dichtst bij het Swifterbos zijn geplaatst (RD03 en RD04). Voor deze turbines wordt namelijk een hoger aantal slachtoffers per turbine per jaar verwacht dan bij de overige turbines op land (5 versus 1,8).

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is in Nederland veruit de meest algemene vleermuissoort. De landelijke Svl wordt als gunstig beschouwd. De omvang van de Nederlandse populatie wordt geschat op minimaal 300.000 dieren, maar is waarschijnlijk aanzienlijk groter. Om inzicht te krijgen in het effect van de sterfte door het windpark op de Svl van de lokale populatie van de gewone dwergvleermuis, moet in beeld gebracht worden hoe groot de populatie van de gewone dwergvleermuis ter plekke is. Hieronder wordt de populatie op basis van literatuur ruimtelijk afgebakend op basis van een cirkelvormige catchment area. Hoe groot het gebied is waaruit de dieren samen komen (oftewel de lokale populatie volgens een netwerkstructuur, is niet met zekerheid bekend. Op basis van de huidige kennis betreft de bovengrens hiervan een cirkelvormig gebied met een straal van circa 50 km. Afhankelijk van bijvoorbeeld de 'connectiviteit' van landschapselementen, waarlangs vleermuizen zich verplaatsen, zal dit in de ene richting vanuit een verblijfplaats groter of kleiner kunnen zijn dan in een andere richting, zodat gemiddeld sprake zal kunnen zijn van een kleinere afstand waarbinnen uitwisseling tussen verschillende verblijfplaatsen plaatsvindt. In open landschappen in Nederland, waar de connectiviteit tussen verschillende verblijfplaatsen mogelijk lager is dan in hiervoor genoemde voorbeelden uit Duitsland, zal het totale gebied kleiner kunnen zijn. Voorzichtigheidshalve wordt daarom in de aanvraag een ondergrens gehanteerd, een cirkelvormig gebied met een straal van 30 km.

Bij de berekening wordt verder uitgegaan van de eerder³ genoemde schatting van de Nederlandse populatiegrootte van minimaal 300.000 exemplaren. Dat komt overeen met een gemiddelde dichtheid van ca. 9 vleermuizen per vierkante kilometer (landoppervlak). Er is uitgegaan van een jaarlijkse natuurlijke sterfte van ca. 20%. Om te bepalen of een effect op de populatie mogelijk zou kunnen zijn als gevolg van Windplan Blauw is tenslotte gebruik gemaakt van de 1%-mortaliteitsnorm.

Volgens de aanvraag is voor de lokale populatie de extra sterfte door de windturbines in alle scenario's lager dan de 1%-mortaliteitsnorm. Een effect van Windplan Blauw in de dubbeldraaiperiode of in de eindfase op de Svl van de lokale populatie van de gewone dwergvleermuis is daarmee volgens aanvraag op voorhand uit te sluiten ongeacht of een stilstandvoorziening wordt toegepast. Effecten op regionale en landelijke populatie zijn ook uitgesloten.

Ruige dwergvleermuis

In Nederland is de ruige dwergvleermuis de op één na talrijkste soort. De landelijke Svl wordt als gunstig beschouwd. Ruige dwergvleermuizen staan niet op de Nederlandse Rode Lijst. Er zijn in Nederland geen aanwijzingen voor een negatieve trend. Het aantal ruige dwergvleermuizen dat zich jaarlijks in de nazomer in Nederland bevindt werd in 1997 geschat op 50.000 - 100.000 dieren (Limpens et al. 1997). Meer recente schattingen voor (delen van) Nederland ontbreken.

Het aantal aanwezige dieren varieert sterk in de loop van het jaar. In de eerste helft van de zomer is het aantal relatief laag. Er worden in Nederland (vrijwel) geen ruige dwergvleermuizen geboren. De meeste kraamverblijven van de ruige dwergvleermuis zijn bekend van de Baltische staten, alsmede het voormalige Oost-Duitsland, Polen en Wit-Rusland (Dietz et al. 2007). Aan het eind van de zomer en begin van de herfst trekken de dieren in zuidwestelijke richting. Over Nederland vindt (massaal) trek plaats. Daarnaast overwinteren ook ruige dwergvleermuizen in Nederland. Slachtoffers in windparken zijn met name gevonden in het najaar, tijdens de balts- en trekperiode. Dan passeren grote aantallen ruige dwergvleermuizen waarvan het grootste deel slechts korte tijd in Nederland verblijft. De trek door Nederland vindt vermoedelijk vooral plaats in een brede zone (50 - 100 km) langs de kust. Een deel vliegt gestuwd over de Afsluitdijk naar het Robbenoordbos en andere delen van Noord-Holland. Een ander deel vliegt waarschijnlijk langs de oostelijke zijde van het IJsselmeergebied en langs de grote rivieren naar

zuidwest Nederland. Ook vindt breedfronttrek plaats over grote delen van Nederland waaronder de grote meren.

Volgens het kennisdocument dienen effecten van ruimtelijke ontwikkelingen op de ruige dwergvleermuis getoetst te worden aan de lokale populatie. Zoals hierboven is aangegeven, is het eigenlijk niet goed mogelijk om een lokale populatie (in de zin van een helder te onderscheiden groep dieren) geografisch goed af te bakenen. Door Bureau Waardenburg wordt de lokale populatie daarom op de volgende wijze ingevuld.

Als lokale populatie wordt het aantal dieren genomen dat zich in een cirkel met een zekere afstand van het plangebied bevindt, de catchment area. Gelet op de doortrekpatronen en de schaal waarop de trek plaatsvindt, wordt uitgegaan van een gebied met een straal van 30 km als grond voor de lokale populatie. Het aantal ruige dwergvleermuizen dat van het gebied van 30 km (en anderen stralen) rond het plangebied gebruik maakt wordt gebaseerd op de referentiepopulatie van 100.000 dieren. Dit is de bovengrens van het geschatte aantal in Nederland aanwezige ruige dwergvleermuizen in de nazomer. Er is gebruik gemaakt van de bovengrens omdat het verspreidingsgebied van de soort in Noordoost Europa is toegenomen sinds 1997. Hierdoor zullen ook meer dieren in zuidwestelijke richting trekken om in gebieden met een gematigd klimaat (zoals Nederland) te kunnen overwinteren.

Voor de berekening wordt daarom uitgegaan van een Nederlandse populatiegrootte van 100.000 exemplaren. Dit komt overeen met een dichtheid van 3,0 ruige dwergvleermuizen per km² (100.000 dieren gelijkmatig over het Nederlandse landoppervlak verspreid). De jaarlijkse natuurlijke sterfte is 33% (Schmidt 1994). Net als bij de gewone dwergvleermuis is gebruik gemaakt van het 1%-mortaliteitsnorm voor het bepalen van een mogelijk effect.

Zoals weergegeven in de aanvraag bedraagt de sterfte van ruige dwergvleermuizen door Windplan Blauw meer dan 1% van de natuurlijke sterfte gedurende de dubbeldraaiperiode (scenario 1) en in de eindfase (scenario 3), ook met een stilstandvoorziening in de twee windturbines naast het Swifterbos (scenario 2 en 4).

Echter, in de huidige situatie vallen op jaarbasis ook al tientallen slachtoffers onder ruige dwergvleermuizen bij de bestaande windturbines. In de aanvraag wordt een overzicht gegeven van het resterend aantal slachtoffers in de verschillende scenario's indien rekening wordt gehouden met het aantal slachtoffers dat reeds nu optreedt bij de bestaande windturbines die worden verwijderd bij realisatie van Windplan Blauw. Voor dit resteffect geldt dat volgens de aanvraag alleen in de dubbeldraaiperiode sprake is van extra sterfte (26 slachtoffers en 20 met stilstandvoorziening bij twee turbines naast het Swifterbos, zie tabel 6) groter dan de 1%-mortaliteitsnorm van 19 exemplaren. In de eindfase is, rekening houdend met het aantal slachtoffers van de te verwijderen bestaande windturbines, volgens de aanvraag met zekerheid geen sprake van sterfte die groter is dan de 1%-mortaliteitsnorm en daarmee is ook uitgesloten dat er een effect op de Svl van de lokale populatie van de ruige dwergvleermuis kan zijn, ongeacht of een stilstandvoorziening wordt toegepast. Effecten op de regionale en landelijke populatie zijn volgens de aanvraag uitgesloten. Om gedurende de dubbeldraaiperiode - en dus rekening houdend met het aantal slachtoffers van de te verwijderen bestaande windturbines - beneden de 1%-mortaliteitsnorm uit te komen zou naast de twee turbines naast het Swifterbos op sommige, nader te bepalen momenten, ook nog één andere windturbine op land uitgerust moeten worden met een stilstandvoorziening.

Door de initiatiefnemer is aangegeven dat turbine RD05 eveneens met een stilstandvoorziening wordt uitgerust tijdens de dubbeldraaiperiode.

Rosse vleermuis

In Duitsland is de rosse vleermuis het meest frequent aangetroffen vleermuisslachtoffer in windparken. Onder de tientallen openbaar gerapporteerde vleermuisslachtoffers die tot op heden in Nederland zijn gevonden is er echter slechts een enkele rosse vleermuis. De

reden voor dit verschil is nog onduidelijk.

De rosse vleermuis komt in grote delen van Nederland voor, maar doorgaans in lage dichtheden. Op grond van een afname in de waargenomen verspreiding is de soort op de Nederlandse Rode Lijst (2006) geplaatst in de categorie kwetsbaar. De omvang van de populatie wordt geschat op minimaal 4.000 en maximaal 6.000 voortplantende dieren. In Nederland worden jongen geboren en vindt paring plaats. De meeste Nederlandse rosse vleermuizen lijken hier ook te overwinteren. Een beperkt deel trekt weg in ZZW richting. Daarnaast is het waarschijnlijk dat dieren uit Noordoost Europa in Nederland overwinteren. De winters zijn daar te koud om veilig in boomholtes te kunnen overwinteren. Uit recent onderzoek aan rosse vleermuis slachtoffers in Duitse windparken is gebleken dat de herkomst niet alleen lokaal is. Bijna een derde (28%) van de dieren kwam uit het noordoostelijk deel van Europa (Rusland, Baltische Staten, Wit-Rusland; Lehnert et al. 2014).

Als schatting voor de lokale populatie wordt in de aanvraag het aantal dieren dat zich in een cirkel met een zekere afstand van het plangebied bevindt, de catchment area genoemd. Gelet op de afstanden waarbinnen uitwisseling plaatsvindt, is een gebied met een straal van 30 km genomen als grond voor de lokale populatie. Binnen dit gebied vallen de oude landgoederen langs de westrand van de Veluwe tussen Harderwijk en Zwolle. Hier bevinden zich naar verwachting tenminste enkele honderden rosse vleermuizen. Daarnaast zijn ook in Flevoland verblijfplaatsen van rosse vleermuis bekend uit het Horsterwold. In Flevoland gaat het naar verwachting om minimaal honderd dieren. Om de volgende redenen is ons deskundigenoordeel dat het grootste deel van de slachtoffers betrekking heeft op dieren uit het noordoostelijk deel van Europa (Rusland, Baltische Staten, Wit-Rusland; Lehnert et al. 2014):

- Op grondhoogte is de rosse vleermuis in de kraamtijd (juni) niet waargenomen in het plangebied;
- De soort is zowel op grond- als op rotorhoogte het meest waargenomen in de trektijd (aug-sep);
- Rosse vleermuizen zijn in het plangebied relatief veel waargenomen op plaatsen waar migratie voor de hand ligt zoals de IJsselmeerdijk.

De jaarlijkse natuurlijke sterfte is 44%. Net als bij de andere soorten is gebruik gemaakt van de 1%-mortaliteitsnorm voor het bepalen van een mogelijk effect.

Zoals weergegeven in de aanvraag bedraagt de sterfte van 6-7 rosse vleermuizen onder dieren uit de lokale populatie door Windplan Blauw meer dan 1% van de natuurlijke sterfte van de lokale populatie (zijnde 2 dieren) gedurende de dubbeldraaiperiode en in de eindfase, ook met een stilstandvoorziening in de twee windturbines naast het Swifterbos. Een negatief effect op de Svl kan dan niet op voorhand worden uitgesloten. Echter, in de huidige situatie vallen op jaarbasis ook al enkele tientallen slachtoffers onder rosse vleermuizen bij de bestaande windturbines. In de aanvraag is een overzicht gegeven van het resterend aantal slachtoffers in de verschillende scenario's indien rekening wordt gehouden met het aantal slachtoffers dat reeds nu optreedt bij de te verwijderen bestaande windturbines. Voor dit resteffect geldt dat volgens de aanvraag, rekening houdend met het aantal slachtoffers van de te verwijderen bestaande windturbines, alleen in de dubbeldraaiperiode zonder een stilstandvoorziening sprake is van extra sterfte. Het gaat om 6 slachtoffers waarvan 2 toe te rekenen zijn aan de lokale populatie en 4 onder dieren die geen lokale oorsprong hebben. De sterfte van 2 vleermuizen van de lokale populatie is gelijk aan de 1%-mortaliteitsnorm van de relevante lokale populatie. Wanneer gedurende de dubbeldraaiperiode een stilstandvoorziening wordt toegepast in de twee windturbines naast het Swifterbos, wordt de 1%-mortaliteitsnorm niet langer overschreden. Een negatief effect op de Svl is dan volgens de aanvraag uitgesloten. In de eindfase is, rekening houdend met het aantal slachtoffers van de te verwijderen bestaande windturbines, volgens de aanvraag met zekerheid geen sprake van een effect op de Svl van de lokale populatie van de rosse vleermuis ongeacht of een stilstandvoorziening wordt toegepast. Effecten op de regionale en landelijke

populatie zijn ook uitgesloten.

Voor de volledigheid dienen ook de slachtoffers (maximaal 4, rekening houdend met het aantal slachtoffers van de te verwijderen bestaande windturbines) die geen lokale oorsprong hebben te worden getoetst. De oorsprong van deze slachtoffers ligt in Oost-Europa. Het European Topic Centre on Biological Diversity geeft voor enkele Oost-Europese landen binnen de EU weer hoe groot de populatie is. Voor bijvoorbeeld Polen is dit 50.000. Wanneer we uitsluitend met dit aantal (uit Polen) rekenen dan ligt de 1%-mortaliteitsnorm op 220. Het verwachte aantal slachtoffers uit Oost-Europa ligt daarmee ver onder de 1%-mortaliteitsnorm. Een negatief effect op de Svl kan dan volgens de aanvraag worden uitgesloten.

Tweekleurige vleermuis

De tweekleurige vleermuis komt niet veel voor in Nederland. De omvang van de Nederlandse populatie wordt geschat op 100-250 dieren. De soort staat op de Rode Lijst in de categorie kwetsbaar (Zoogdierverseniging VZZ 2007) op basis van het beperkte voorkomen van de soort. Er zijn slechts twee verblijfplaatsen van de soort in Nederland bekend. De tweekleurige vleermuis is een lange afstandstrekker. In Nederland vindt behalve doortrek ook voortplanting plaats.

Sterfte van de soort in windparken wordt door de Rode Lijst als een van de bedreigingen gezien. Er wordt echter in de Rode Lijst gesproken over een toename van de soort in Nederland. De toename van het aantal windparken heeft dus niet geleid tot een afname van de soort.

Van de tweekleurige vleermuis is geen kennisdocument opgesteld. Uitgaande van een minimale (landelijke) populatiegrootte van 100 dieren is een jaarlijkse sterfte van 1 dier al een overschrijding van de 1%-mortaliteitsnorm op landelijke schaal. Op regionale en lokale schaal zal dat niet anders zijn.

Er zijn onvoldoende gegevens beschikbaar om een meer nauwkeurige bepaling te doen van de effecten op de populatie. Over de demografie van de tweekleurige vleermuis is relatief weinig bekend. Daarnaast bevindt Nederland zich aan de rand van het verspreidingsgebied van de soort waar geboorte- en sterftecijfers wezenlijk kunnen afwijken van gebieden die meer in de kern van de verspreiding liggen.

Volgens de aanvraag is niet uit te sluiten dat op jaarbasis één tweekleurige vleermuis omkomt als gevolg van Windplan Blauw, ook met een stilstandvoorziening in de twee windturbines naast het Swifterbos. Een negatief effect op de Svl kan niet worden uitgesloten.

Echter, in de huidige situatie vallen op jaarbasis waarschijnlijk ook al enkele slachtoffers onder tweekleurige vleermuizen bij de bestaande windturbines. In de aanvraag is een overzicht gegeven van het resterend aantal slachtoffers in de verschillende scenario's indien rekening wordt gehouden met het aantal slachtoffers van de te verwijderen bestaande windturbines. Voor zowel de dubbeldraaiperiode als de eindfase geldt dat, rekening houdend met het aantal slachtoffers van de te verwijderen bestaande windturbines, de sterfte onder tweekleurige vleermuis dan niet toeneemt. Er is volgens de aanvraag dan met zekerheid geen sprake van een effect op de Svl van de lokale populatie van de tweekleurige vleermuis, ongeacht of een stilstandvoorziening wordt toegepast. Effecten op de regionale en landelijke populatie zijn ook uitgesloten.

Nadere overwegingen

Het plangebied is weinig geschikt voor vleermuizen, foeragerende vleermuizen vliegen over het algemeen lager dan de wieken van de geplande windmolens komen. Als vleermuizen trekken kan dit wel op rotorhoogte plaatsvinden, trek zal volgens de aanvraag hoofzakelijk langs de IJsselmeerdijk plaatsvinden en hier komen geen windmolens. De aanvrager stelt voor om monitoring toe te passen en deze te beperken tot de twee windmolens naast het Swifterbos en de nazomer omdat hier meer activiteit van vleermuizen zou kunnen plaatsvinden dan verwacht. Monitoring kan volgens ons

beperkt blijven tot de twee windmolens naast het Swifterbos, in het voorjaar en zomer zou de activiteit echter ook hoger kunnen liggen, deze periode moet daarom ook in de monitoring worden meegenomen.

Indien dit uit de evaluatie van het monitoringsrapport nodig blijkt worden deze molens van een stilstandvoorziening voorzien. De stilstandvoorziening geldt in de periode dat de vleermuizen actief zijn, te weten 15 juli tot 10 oktober, en onder de volgende omstandigheden:

- bij temperaturen boven de 10 oC,
- bij windsnelheden kleiner dan 5,5 m/s op ashoogte
- en bij droog weer.

In genoemde periode, onder genoemde omstandigheden is een stilstandvoorziening van toepassing van zonsopgang tot zonsopkomst. Beneden de 5,5 m/s (windsnelheid gemeten op ashoogte) dienen de rotorbladen van de windturbines niet sneller te draaien dan 1 rpm. Dit betekent een verhoging van de startwindsnelheid naar 5,5 m/s en het voorkomen dat de rotorbladen gedurende vrijloop sneller bewegen dan 1 rpm. Aanvrager is bij de stilstandvoorziening voor vleermuizen uitgegaan van de periode 15 juli tot 1 oktober, maar gezien de trek van vleermuizen in vooral het najaar is deze periode aangepast naar 15 juli tot 10 oktober.

Ad. stap 4: Mitigerende of andere maatregelen in de aanvraag die de effecten beperken

Tijdens de werkzaamheden dient verstoring en vernietiging van nesten van vogels te worden voorkomen. Het broedseizoen verschilt per soort. Voor het broedseizoen wordt in het kader van de Wnb geen standaard periode gehanteerd. Globaal moet rekening worden gehouden met de periode begin maart tot en met half augustus.

Indien de werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn gepland kunnen deze worden uitgevoerd indien is vastgesteld dat met de werkzaamheden geen nesten van vogels worden verstoord of vernietigd. De kans hierop wordt verkleind door voorafgaand aan het broedseizoen het plangebied voor grondbroedende of in ruigte broedende vogels ongeschikt te maken. Bijvoorbeeld door de vegetatie rondom de locaties waar gebouwd gaat worden kort te maaien of geheel te verwijderen en de bodem intensief en gedurende langere tijd te verstoren (bijvoorbeeld door eggen). Voordat begonnen wordt met de werkzaamheden zal door een ecooloog worden vastgesteld of er zich broedende vogels in het gebied bevinden.

Aanvrager stelt verder voor om gedurende een periode van 3 jaar van exploitatie: aanvaringslachtoffers te monitoren onder de genoemde 17 lokale vogelsoorten waarvoor aanvaringslachtoffers worden verwacht. De uitwerking zou dan moeten bestaan uit een mix van directe monitoring in de vorm van veldwerk gericht op het zoeken van aanvaringslachtoffers.

Door middel van mitigatie in de vorm van een stilstandsvoorziening gedurende de dubbeldraaiperiode kan sterfte bij vleermuizen, als gevolg van aanvaringen met de windturbines, gereduceerd worden. Deze voorziening zal volgens aanvraag worden toegepast bij turbines RD03, RD04 en RD05.

Andere soorten

Negatieve effecten die een overtreding van een verbodsbepaling voor de beschermde soorten als gevolg van het Windplan Blauw op overige beschermde soorten zoals flora, ongewervelden, vissen, amfibieën, reptielen en grondgebonden zoogdieren zijn uitgesloten (zie Bijlage 6). Dit komt doordat sommige soorten niet in het plangebied voorkomen of doordat de effecten verwaarloosbaar klein zijn. Er vindt wel tijdelijk uitwijkgedrag van enkele vissoorten (steur, houting) plaats als gevolg van onderwatergeluid door het heien van funderingspalen in het IJsselmeer. Er is daarmee geen sprake van overtreding van een verbodsbepaling. Na beëindiging van deze werkzaamheden vindt geen uitwijkgedrag ten gevolge van onderwatergeluid meer plaats.

G. Zienswijze

Zienswijzen over het ontwerp van het besluit kunnen worden ingediend bij:
Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt Windplan Blauw
Postbus 248
2250 AE Voorschoten

H. Ondertekening

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Flevoland,
de secretaris,

de voorzitter,

mr. drs T. van der Wal

L. Verbæk

Bijlage 1: kaart windmolenlijnen Windplan Blauw

